

Karel Gott: Nejviditelnější

Zlatý slavík už přes dva roky není mezi námi, ale pořád rozděluje společnost

Smrt Karla Gotta v říjnu 2019 znamenala odchod člověka, nikoli jeho kultu. Více než dva roky po monumentálním pohřbu probíhají další pokusy připomenout jeho život a dílo. Některé jej posvěcují, jiné problematizují. Pointa? Loňský autorizovaný životopis *Má cesta za štěstím* vychází na konci ledna v dotisku, návštěvnost rodinou schváleného dokumentu *Karel se* zastavila na čtyřech stech tisících diváků, přičemž v televizi se na něj 16. ledna dívalo 1,6 milionu lidí starších patnácti let a kritický portrét publicisty Pavla Klusáka *Karel Gott – československý příběh*, který se v obchodech objevil na konci minulého roku, byl vyprodáný během několika týdnů. Čech je jako zubatá. Co se týče Karla, bere vše.

MILAN TESAR
reaktor Týdeníku FORUM

Když v červenci 2019, tři měsíce před odchodem na věčnost, slavil Karel Gott osmdesátiny, napsal jsem, že zpěvák, jenž strávil na scéně šest desítek let, se stal součástí DNA země, jejíž obyvatelé se rozdělují podle toho, co si o něm myslí. „Když mluvíme o Gottovi, jako bychom hovořili o třetí ruce, kterou buďto potřebujeme, nebo nechceme.“ Nesestřelitelný zlatý slavík k sobě připoutal několik generací fanoušků, především žen a dívek, jež by daly život za večer s Místrem, zatímco pro kriticky smýšlející část národa je dodnes tvář normalizace, jež „lasvegaského“ páska proměnila v dederona jako poleno, a Milan Kundera je za to nazval idiotem hudby. O čem to svědčí? Že vyučený elektrikář dostal na záda naložené mnohem víc než jiní. Jeho popularita na něj vytvořila tlak, zpod něhož mohl vyjít jedině buď jako první hrdina (Marta Kubišová), anebo první konformista.

Vrchol, kde fouká

Podnikl jsem experiment několikahodinového rozsahu. V těsném sousedství jsem na sebe nechal působit Klusákovu čtyřsetstránkovou knihu, snažící se demytizovat zpěvákův život na základě dohledaných historických pramenů,

Karel Gott až do posledních dnů stál tvář v tvář svému publiku. Životně to potřeboval.

a dokument Olgy Špátové. Ten naopak tyto mýty bere jako fakt a staví z nich emotivní příběh. Byl to zajímavý zážitek, asi jako kdyby vám muž a žena během rozvodového řízení odvyprávěli příběh svého manželství. Společné by bylo pouze datum svatby.

Rozdvojení zpěvákovy osobnosti je logické. Poprvé se rozsáhlejší Gottovy biografie ujal člověk z druhého břehu, hudební publicista z generace a „bubliny“, pro niž byl normalizační střední proud nepřijatelný, lidovost sprosté slovo a jméno Michal David synonymum pro Satana. Není divu, že Gottovi fanoušci vnímají knihu jako vpád cizích vojsk na své území. Pro lidi, kteří plakali u Mistrovy rakve, není „Československý příběh“ snadné čtení, protože pokud by byl pravdivý, museli by do značné míry přehodnotit to, čemu celý život věřili, kým se nechávali ukolébat, kdo způsobil, že měli oči sněhem zaváté víc, než je zdrávo. Klusák potřísnil institut jejich nostalgie politickou realitou této země, což vůbec nechťejí slyšet.

Jako k instituci s přehlednými pravidly se Klusák ke Gottovi skutečně chová. Přiznává, že spíš než s pamět-

níky pracoval s písemnými prameny. Na jejich základě rekonstruuje příběh umělce. Je to pohled do zpětného zrcátka, což může vypravěče zavést na cestu, neboť zná konec příběhu. Autor si dává záležet, aby dostal slibu z předmluvy knihy a provedl korekturu mýtu. Rád používá sloveso „napojit se“ (na něco, někoho). Dokonale se napojil na dobu, jež je kulisou, méně – dle mého – na zpěvákovu osobnost. Se znalostí pointy mnohdy spíš

než člověka z masa a kostí modeluje sebestřednou, chladnokrevnou a nepochybující bytost bažící po slávě. Jako kdyby měla jediný výraz. Ale to nemá nikdo z nás.

Fakt je jeden. Jakmile se elektromotérovi z ČKD, evidentně nezralému klukovi, splnil sen o slávě, zjistil, jak chutná úspěch v totálně

(totalitně) rovnostářské společnosti, nepřipravené na kult hvězd.

Jeho pohádkový příběh si vybral a vystavil jej tvrdým zkouškám. Jakmile Karlu Gottovi vezmete šanci „říct to písní“ (což on by nejraději) a vřadíte jej do společenských a politických souvislostí, budete nuceni jej soudit. Nelze jinak: Od šedesátých let se jím dělí všechny podstatné politické události, které prošly krajinou. Proč? Protože vyšplhal až na vrchol, odkud je skvělý rozhled, ale taky tam silně fouká.

Majitel svého příběhu

„Československý příběh“ je motivovaný podrážděným konstatováním jeho autora z prologu, že Gott chtěl být za všech okolností majitelem svého příběhu a hlídal si image. Což je zjištění nikterak skandální. Kdo z hvězd showbyznysu to nedělá? Velkorysost Miroslava Žbirky, jenž dal režisérovi volnou ruku sestříhat jeho filmový životopis podle vlastního uvážení, je výjimečná. Herci a zpěváci se publiku od nepaměti snaží vnutit co nej-přijatelnější obraz sebe sama a mít pod kontrolou vzhled svého života. Logicky, vždyť se skrze něj prodávají.

Jan Novák ve své knize o Kunderovi odhalil, že spisovatel zkrusoval

a domýšlel si vlastní minulost. Vysvětlení se nabízel několik: od obliby v mystifikaci až po zoufalý akt zakrytí vlastní, černé minulosti. Novák si vybral jednoduše. Zvláštní, přitom sám napsal životopis Miloše Formana formou sevřených povídek. Kde v nich byla hranice pravdy? Oč „lživější“ byla Gottova biografie *Říkám to písní* ze sklonku šedesátých let sepsaná Jiřím Štaidlem v podobném duchu? A pokud opravdu zkrusovala realitu, vypoovídalo to cosi zlověstného o hrdinově charakteru?

Zrada hudby

Ke skvělým pasážím Klusákovy knížky patří precizně a umně popsaná atmosféra kulturní reality, do níž zpěvák vstupoval na sklonku padesátých let, o nichž se říká, že je ukončila premiéra *Člověka z pudy* v říjnu 1959. Čili první „zářez“ divadla Semafor, jež Gottovi pootevřelo svět. Klusák plasticky popisuje proměnu české hudební krajiny, kdy prkenné barytony střídají energičtější tenoři a hudební kapely, jejichž členové – nevídáno – neumějí noty a skládají si písničky sami.

Když na takové jeviště vstoupil kluk z Plzně, již tehdy neúspěšný adept stu-

odstín šedi

dia výtvarné akademie, jeho motivace uspět byla násobně vyšší než u pražských domorodců, neboť hrozila „deportace“ zpět do pusty. Nedávno se mi přiznal „Sušičák“ Roman Holý: „My jsme samozřejmě měli větší tah na branku než místní. Prvním zásadním cílem bylo dobýt Junior klub na Žižkově a pak Lucernu.“ Gott to musel mít podobně. Spěchal. Jeho výhodou i nevýhodou bylo, že mu jeho hlasový fond dovozoval zaspívat doslova cokoli, od rokenrolu po operetu. Těch dveří, kudy vejít, bylo příliš.

Když autor připomíná Gottovo angažmá po kavárnách a malých jazzových klubech, anebo jeho výkon na pěvecké soutěži, kde zpívá duet s Vlastou Průchovou, je to vlastně naposled, kdy o jeho výkonu píše se zaujetím. A to nejsme ani ve čtvrtině knihy. Pak „...“ (Gott) pro úspěchy ... začal zapomínat na svůj sen o jazzovém či přínejmenším velmi kosmopolitním zpěvákovi.“

Je to pravda. Vnímali jsme to tak všichni, co jsme poslouchali Mišíka. Petr A. Bílek Klusákovi v recenzi na serveru Aktuálně vyčítá, že nevěnuje víc místa analýze elpíček z pozdějšího období. Což je lichá poznámka, jelikož tam opravdu není o čem. Gottův zlatý repertoárový fond vznikl v průběhu šesti sedmi let tvůrčího kvasu šedesátých let. Následovala sázka na jistotu, dederonská estetika vrytá do drážek vinylu a jalové cover verze.

Klusákovu frustraci chápu. Podobně když čtu životopis Elvise Presleyho, otevírá se mi kudla v kapse, kolik plných tvůrčích let

S dcerou Charlotte Ellou nazpíval Karel Gott svůj poslední singl, píseň Srdce nehasnou.

ztratil nesmyslným angažmá v hloupých hollywoodských filmech. Ale to je bláhový smutek. Byla to jen a jen zpěvákova volba, do níž nám fakticky nic není. Navíc, každý máme svého plukovníka Parkera (*Elvisův manažer a spoluvůdce jeho hvězdného kultu Tom Parker, pozn. red.*), Mefista, který pošimrá ego, protože přeče prachy. Důsledky si člověk přečte často příliš pozdě. Elvis to řešil barbituráty, Gott přijetím kulis žánru, který si vybral. Autor trefně připomíná: „... kolem roku 1969 ... Gott a spol. dali repertoárové hledání k ledu a zjistili, že vyhovovat vkusu průměrného publika jim stačí...“

Podlehne-li na okamžik svodům alternativní historie, můžeme se ptát, co by se stalo, kdyby Gott zasloužil

život jazzu. Nic, nikdo by ho neznal. Boha šedi bychom si museli najít v někom jiném, protože jej naše životy zoufale potřebovaly.

Rozsah šedi

Stejně jako není touha po úspěchu Gottovým vynálezem, ani jeho osud nevybočoval z dobové reality, jakkoli to vzhledem k jeho medializaci vypadá absurdně. Posrpnová deziluze, brutální tlak režimu, cenzura, vyhození kolegů z práce, úvahy o emigraci, otcova přímluva, když potřeboval vytáhnout z průšvihů (pan Gott byl náměstkem ministra)... Taková byla realita „poučení z krizového vývoje“. Klusák píše o dohodě s režimem po návratu ze „cvičné“ emigrace (v roce 1971 zpěvák vážně uvažo-

val, že zůstane v západním Německu), jejímž obsahem bylo „vy pomůžete nám, my vám“. Kdyby nešlo o Gotta, mohla by stejně tak znít: Vrátil se k ponku a budeš držet hubu a krok. Což se v mnoha případech i stalo. Kdo z Čechoslováků tehdy nepomyslel alespoň jednou na to vycestovat bez návratu, kolik z nich dostalo díky protekci do škol své děti, a pak je nutilo říkat v nich něco jiného, než slyšely doma? Kde se vzala téměř stoprocentní, jednohlasná volební účast? Kolika z nás (ale to platí dodnes) vyhodili kolegy z práce a nedokázali jsme se jich zastat?

Když se v dokumentu Olgy Špátové sejde Marta Kubišová s Karlem Gottem na sklonku jeho dní, je velkorysá, děkuje mu za jeho marnou přímluvu u bafuňářů v době, kdy měla distanc. Nabízí se otázka, mohl dělat víc, než přinést zpěvačce do jejího nového zaměstnání bonboniéru a Janu Němcovi a Pavlu Landovskému koupit auto? Měl solidárně složit zbraně? Přestat zpívat?

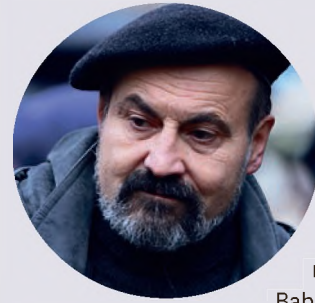
V tu samou chvíli, kdy se našlápnutý zpěvák koupal na pláži v brazilském Riu a přebíral zlatou medaili za Lady Carneval, přejely Prahu ruské tanky. Z jeho pohledu bylo cokoli jiného než další koncerty a nahrávání písniček stejně pošetilé, jako se pokusit zastavit ptáka v letu. Problém spočíval v tom, že díky Martě Kubišové už věděl, že popularita není bianco šek na nedotknutelnost, naopak. Dostal strach. Zpěvák, jenž chtěl mít všechno pod kontrolou, si poprvé musel připustit nebezpečí, že bude vyloučen ze slavnosti, jak kdysi (o sobě) napsal Milan Kundera. A začal se podle toho chovat.

I. M. Jirous učinil v roce 2009 v rozhovoru pro Reflex toto doznání: „Nechci použít formulaci, že si Karla Gotta vážím, ale absolutně ho respektuju, protože je to profesionál a velmi dobrý zpěvák, i když to není moje krvavá skupina. Naprosto nechápu, proč na něj nevráží lidi z mých kruhů. Dobře, Gott nepodepsal Chartu, Marta Kubišová jo. No a co? Každý nemusí být statečný.“

Gott statečný nebyl, na to měl příliš vsazeno. Takže se začal chovat instinktivně, jako ohrožený druh. Stejně jako většina obyvatel této země, která – až na čestné výjimky – mimo navštívená pódia, v ústraní chat a chalup, svou pasivitou a poddajností opakovala zpěvákův vzorec, protože chtěla přežít gulášový socialismus. Když se umělec v novém filmu omlouvá za svůj podpis (a asi i projev) na Antichartě, mnohá divákům ve skrytu duše

„Jde o nemravnou servilitu vůči moci“

Ukázka z otevřeného dopisu, který napsal Tomáš Halík v reakci na nápad uspořádat Karlu Gottovi státní pohřeb v katedrále svatého Víta

Karel Gott zemřel krátce před půlnocí 1. října 2019 doma v rodinném kruhu. Jakmile se následující den zpráva o zpěvákově skonu rozšířila, vláda schválila na návrh premiéra Andreje Babiše státní pohřeb. Pre-

zident Miloš Zeman vzkázal, že plně souhlasí se státním pohřbem v katedrále svatého Víta a vyhlášením státního smutku.

Proti záměru uspořádat Gottovi státní pohřeb se objevily již 3. října závažné výhrady. Věcnou kritiku zveřejnil bývalý hradní protokolář Jindřich Forejt. Ten upozornil, že státní pohřeb je určen prezidentům a vztahují se na něj přísná pravidla. Babiš následně oznámil, že vláda zjistila, že státní pohřeb v případě Gotta není možný, ale bude uspořádáno rozloučení se státními poctami. Arcibiskup Duka na Twitteru potvrdil, že povede obřad na žádost vdovy a upřesnil, že se v katedrále uskuteční zádušní mše.

Profesor Tomáš Halík se ihned obrátil v otevřeném dopise arcibiskupovi a dalším českým a moravským biskupům se zásadní kritikou církevní účasti na zpěvákově pohřbu. Halíkovo stanovisko publikoval internetový deník FORUM 24. Zde je ukázka z tohoto textu:

„Projevit úctu k uměleckému talentu zemřelého je jedna věc, šílený a nevkusný nápad s národním pohřbem v katedrále věc druhá. V tomto pokusu o mytizaci hvězdy normalizačního zábavního průmyslu jde nejenom o projev naprosto devalvace hodnot a morální kýč, nýbrž i o politicky účelovou interpretaci našich moderních dějin a také o další pokus zatáhnout náboženské a církevní symboly do politiky zemanovsko-babišovského populismu.“

Je to zcela v logice Zemanovy devalvace státních vyznamenání a státních svátků. Je to zároveň projev hrubé neúcty nejen vůči hrdinům disentu a skutečným tvůrčím umělcům, nýbrž i vůči ohromnému množství občanů, kteří se před komunistickou mocí nesklonili. Je to zároveň tragikomické poselství o současných národních hodnotách, národním sebepochopení a sebeúctě, které tím „Gottland“ vysílá do zahraničí.

Jsem opravdu zvědav, zda se naše církevní vrchnost propůjčením katedrály zapojí do této blasfémie neormalizačního režimu. Je to další morální zkouška církve, dilema mezi věrností prorocké tradici odpůrců zla a kýčové, nemravné servilitě vůči jakékoli moci.

(Beran, Tomášek a Vlk by řekli: Nemlč, arcibiskupel!)“ Na kritiku Karla Gotta reagoval Duka v kázání nad Gottovou rakví v katedrále 12. října. Vzkázal kritikům, že nemají právo nahrazovat svým vlastním soudem Boží soud. „Nesudte, abyste nebyli souzeni,“ připomněl Duka Ježíšova slova.

S Karlem Gottem se na 11. října přišlo na pražský Žofín rozloučit 49 tisíc lidí.

uleví, že se omlouvá i za ně. Za šedivou masu (mimo jiné čítající dva miliony členů strany), jejímž byl neviditelnějším odstínem.

Černá díra mezi námi

Dokument Jany Špátové *Karel* je méně zajímavý než Klusákova kniha. Klusák provokuje k přemýšlení, film k dojatému pláči. Ten dokument je dohoda s rodinou, malebný obraz umocněný blízkostí se smrtí. Je to dar lidem, kteří si neúnavně hodlají navozovat jednu a tutéž emoci, aniž by je zajímalo,

kým byl zpěvák, když nebyl vidět v televizi.

Ale jednu přednost ten film má. Zpěvák v něm osobně vystupuje ve chvíli, kdy už není lamačem ženských srdcí (toho tu zastupuje dobový archiv), ale člověkem, jenž má v očích věčnost. Jakmile usednou před kameru s Martou Kubišovou, nevidím víc než dva staré lidi velkého talentu, rozdělené na tolik let absurdní mocí. Nevidím Zlo a Dobro, vidím prostor mezi nimi. To záklisní, nepostizitelné peklo režimu, do něhož padlo tolik životů. ■

Dobový popis k fotografii: V pražském Divadle hudby se 4. února 1977 sešli umělci působící v oblasti zábavního umění, aby vyjádřili jednoznačný souhlas s provoláním čs. výboru uměleckých svazů vyhlášeném na slavnostním shromáždění v Národním divadle. Na snímku Eva Pilarová a Karel Gott. Za nimi nápis „Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru“.